

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД

Досліджено сутність та розвиток логістики в Україні. Розкрито особливості організації та проведення інвентаризації на підприємстві з використанням логістики

Постановка проблеми. Світ навколо нас розвивається за складними, але цікавими економічними, політичними та суспільними законами. В різні часові проміжки світової суспільної еволюції та розвитку господарської діяльності актуальним було, є і буде питання організації та проведення інвентаризації на підприємстві. Сьогодні жоден суб'єкт господарювання, незалежно від величини, форми власності та організаційно-правової форми не може нехтувати проведенням інвентаризації, оскільки відповідно до законодавства України, зокрема ЗУ "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" для підтвердження правильності та достовірності даних бухгалтерського обліку та звітності передбачено проведення підприємствами незалежно від форм власності інвентаризація майна, коштів і фінансових зобов'язань.

Разом з тим, вітчизняними та зарубіжними науковцями та практиками з року в рік піднімаються та обговорюються питання про не належну організацію та проведення інвентаризації на більшості підприємствах, що в свою чергу призводить до викривлення інформації про реальний фінансовий та майновий стан діяльності підприємства.

Про вагомe значення та місце інвентаризації наголошує Ф.Ф. Бутинець: "Інвентаризація – це засіб збереження майна власника, охорона його активів від розкрадання та втрат. Не проведена інвентаризація – це фальсифікована звітність, яка призводить до обману держави та суспільства, втрати кожним чесно заробленого". Інвентаризація – один із найважливіших засобів збереження майна власника. Одним із принципів внутрішнього контролю є його реальність. При правильній організації контролю та його розумінні власником він стає реальністю. Але тут повинна діяти система, направлена на поєднання інтересів підприємства (власника) і колективу працівників у покращенні показників господарської діяльності підприємства, які б стимулювали збільшення прибутку та справедливий розподіл серед членів суспільства [1, с. 9].

Ми повністю погоджуємося з науковцем в частині необхідної наявності на підприємстві дієвої системи, направленої на поєднання інтересів підприємства і колективу працівників. Та вважаємо, що необхідно відшукувати та застосовувати нові підходи (зокрема, логістичний) і механізми, які стосуються організації і проведення інвентаризації.

Мета дослідження. Полягає у розкритті особливостей організації і проведення в сучасних умовах господарювання інвентаризації із застосуванням логістики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні роки багато наукових праць та практичних рекомендацій присвячених питанню інвентаризації. Зокрема, за період з 1998 по 2009 рік в Україні було підготовлено і захищено 2 дисертаційні роботи на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (2000 р. – Бардаш С.В. Інвентаризація на підприємствах: питання методології і практики (на прикладі підприємств роздрібно торгівлі Житомирської області); 2006 р. – Чудовець В.В. Інвентаризація як метод обліку і контролю діяльності сільськогосподарських підприємств).

Найбільш вагомий внесок у розвиток теорії інвентаризації за останні 50 років зробили В.Д. Андрєєв, І.А. Белобжецький, М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, І.Є. Глушков, Й.Я. Даньків, В.П. Завгородній, М.І. Камлик, М.І. Карауш, М.Р. Лучко, Л.М. Крамаровський, Н.В. Кужельний, М.А. Леонтьєв, Ю.Я. Литвин, В.М. Мурашко, П.П. Німчинов, М.Я. Остап'юк, В.Ф. Палій, О.П. Рудановський, Я.В. Соколов, В.К. Радостовець, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, Н.В. Чебанова, Л.Н. Котенко, О.А. Шпіг, М.Я. Штейман. Дослідження цих авторів охоплюють окремі питання теорії і практики інвентаризації. На кожному історичному етапі інвентаризація набуває нового значення, перегляду та уточнюється [7, с. 179].

Викладення основного матеріалу дослідження.

Інвентаризація – це перевірка фактичної наявності та стану об'єкту контролю, яка здійснюється шляхом спостереження, вимірювання, реєстрації та порівняння отриманих даних з даними бухгалтерського обліку [7, с. 180].

Об'єктами інвентаризації на підприємстві є активи (необоротні і оборотні) та зобов'язання (поточні та довгострокові).

До основних завдань інвентаризації відносять: виявлення фактичної наявності основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, цінних паперів та інших грошових документів, а також обсягів незавершеного виробництва в натуральному вираженні, дебіторської заборгованості, зобов'язань і забезпечень, витрат і доходів майбутніх періодів, інших активів; встановлення надлишків або нестач цінностей та коштів шляхом порівняння фактичної наявності з даними бухгалтерського обліку, а також інших розбіжностей; виявлення товарно-матеріальних цінностей, які частково втратили свою первісну якість, застарілих фасонів і моделей, а також матеріальних цінностей та матеріальних активів, які не використовуються в господарській діяльності; перевірка дотримання умов і порядку зберігання матеріальних або грошових цінностей, а також правил утримання чи експлуатації основних засобів; перевірка вартості зарахованих на баланс основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, цінних паперів і фінансових інвестицій, сум грошей у касі та на поточних рахунках в установах банків, грошових коштів у дорожній, дебіторської і кредиторської заборгованості, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів, резервів майбутніх витрат і платежів. [7, с. 180-181].

Досягти вирішення відповідних завдань інвентаризації можливо лише завдяки спільній роботі усього персоналу підприємства (усіх структурних підрозділів), починаючи від керівника і завершуючи обслуговуючим персоналом. Дане завдання покладається в першу чергу на керівника підприємства. Однак, сьогодні, більшість працівників, які безпосередньо задіяні у організації і проведенні інвентаризації на підприємстві не завжди відповідально відносяться до виконання своїх обов'язків та завдань.

За словами М. Вергієва (адміністративний директор ТЕА-Сирена ООД): "Інвентаризацію звикли вважати звичайною ревізією. Іноді навіть проводять її тільки для того, щоб попередити зловживання комірників, щоб вони не розслаблялися. Але ціль інвентаризації в іншому – в аналізі результатів праці. Це один із самих потужних інструментів оцінки ефективності складських операцій. Як показує практика, майже третина усіх розбіжностей в кількості товарів, які є у наявності і обліковані документально, виникають з причини поганої роботи комірників, інші дві третини розбіжностей виникають тому, що складські процеси або погано організовані або застарілі. Саме це і повинна виявляти інвентаризація, проводити яку бажано регулярно, за планом" [2].

Саме, тому ми у своєму дослідженні акцентуємо увагу на організації і проведенні інвентаризації застосовуючи логістичні підходи. Для початку ми звернемо увагу читачів на загальну тенденцію розвитку логістики в Україні та її значення у діяльності підприємств.

Про місце логістики в діяльності підприємств та дієвість її концепцій, механізмів та моделей свідчить велика кількість підготовлених та захищених наукових праць (дисертаційних робіт) (див. табл. 1, 2), та значна кількість зареєстрованих за останні роки підприємств малого та середнього бізнесу в сфері логістики – 190 одиниць [5, с. 89].

Таблиця 1 Кількість захищених дисертацій з логістики на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за період з 1998 по 2009 рік в розрізі спеціальностей в Україні *

Назва спеціальності	Рік захисту	Кількість захищених дисертацій
1	2	3
08.06.01 – Економіка, організація і управління підприємствами	2003	2
08.03.02 – Економіко-математичне моделювання	2004	1
08.07.05 – Економіка торгівлі та послуг	2005	1
08.10.01 – Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка	2006	1
08.00.02 - Світове господарство і міжнародні економічні відносини	2009	1
Всього захищених дисертацій		6

Таблиця 2 Кількість захищених дисертацій з логістики на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за період з 1998 по 2009 рік в розрізі спеціальностей в Україні

Назва спеціальності	Рік захисту	Кількість захищених дисертацій
08.02.03 – Організація управління, планування та регулювання економікою	2002	1
	2004	1
Всього за спеціальності	–	2
08.03.02 – Економіко-математичне моделювання	2000	1
	2002	2
	2003	1
	2004	1
	2005	1
	2006	1
Всього за спеціальності	–	7
08.06.01 – Економіка, організація і управління підприємствами	2002	1
	2003	2
	2004	4
	2005	7
	2006	4
	2007	1
Всього по спеціальності	–	19
08.06.02 - Підприємництво, менеджмент та маркетинг	1998	1
	2001	3
	2002	1
Всього за спеціальності	–	5
08.06.04 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит	2006	1
Всього за спеціальності	–	1
08.07.05 – Економіка торгівлі та послуг	2005	1
Всього за спеціальності	–	1
08.09.01 – Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика	2005	1
Всього за спеціальності	–	1
08.10.01 – Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка	2006	1
Всього за спеціальності	–	1
08.00.03 – Економіка та управління національним господарством	2007	1
Всього за спеціальності	–	1
08.00.04 – Економіка та управління підприємствами	2007	7
	2009	1
Всього за спеціальності	–	8
08.00.11 – Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці	2007	1
Всього за спеціальності	–	1
Всього захищених дисертацій	–	47

Отже, данні табл. 1 та табл. 2 свідчать про значний інтерес зі сторони науковців до логістики, тим самим впроваджують її у діяльність підприємств України та вказують на позитивні зміни фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Зокрема в Україні у 2005 року для професійного спілкування і міжнародного співробітництва була створена "Українська логістична асоціація", а в 2009 році Українська логістична асоціація стала повноправним членом Європейської логістичної асоціації, що відкрило нові можливості приймати участь українських ВНЗ, підприємств і організацій в різних європейських проектах і отримувати нову інформацію відносно тенденцій розвитку ринку глобальної логістики [4, с. 11].

До того ж, щорічно в Україні проводяться всеукраїнські і міжнародні конференції присвячені розвитку логістики в Україні та світі.

За оцінками експертів, питома вага логістичних витрат у собівартості продукції в Україні досягає 40 %, в той час як в Західній Європі ця цифра коливається на рівні 12-13 %. На сьогодні це першочергова проблема для вітчизняних підприємств, реальним виходом із якої є впровадження логістичних технологій, які дозволяють оптимізувати матеріальні і фінансові потоки, а також значно скоротити витрати і підвищити конкурентоздатність [3, с. 8].

Разом з тим, останніми роками науковцями уточнюється, розширюється та набуває нового вигляду трактування поняття "логістика" З цього приводу А.Г. Кальченко зазначає: "одні автори публікацій розглядають логістику насамперед як науку, що допомагає оптимізувати кооперативні зв'язки. Інші вважають основним середовищем застосування логістики внутрішньовиробничі процеси з обов'язковим включенням питань планування завантаження обладнання, визначення розміру партій запуску деталей. Одні автори відокремлюють як основу логістичного підходу транспортне обслуговування, інші ж ставлять у центрі регулювання та планування виробничого процесу складське господарство. Так, французькі фахівці з логістики трактують її як "сукупність різноманітних видів діяльності з метою одержання з найменшими витратами необхідної кількості продукції у встановлений час та у встановленому місці, де існує конкретна потреба у цій продукції". На думку ряду інших західних спеціалістів, логістика - це інтеграція процесу перевезень з виробничою сферою, що включає вантажно-розвантажувальні операції, зберігання та транспортування товарів, а також необхідні інформаційні процеси. Німецький професор Пфоль припускає, що логістика - це "процес планування, реалізації та контролю ефективних й економічних з точки зору витрат переміщення та зберігання матеріалів, напівфабрикатів та готової продукції, а також пов'язаної з

* шифр та назва спеціальності вказана на момент захисту дисертації

ними інформації про постачання товарів від місця виробництва до місця споживання згідно з вимогами клієнтури". Санкт-Петербурзький учений Б. К. Плоткін пропонує стисло, але досить влучне визначення: "Логістика - це наукова дисципліна про управління потоками в системах". Така різноманітність визначень пов'язана з тим, що логістика як наукова дисципліна перебуває у стадії формування, і її базова термінологія ще не уніфікована. На наш погляд, логістика вирішує питання, що стосуються матеріальних та інформаційних потоків з товароруху (сировини, матеріалів, запасних частин), тобто з поставок. Загальним для всіх фахівців з логістики є системний розгляд виробничих процесів та їх транспортно-складського забезпечення з урахуванням сфери товарообороту [6, с. 11].

За словами Крикавського Є. логістика – нова філософія управління. Вона комплексно охоплює планування й управління потоком матеріалів, складових частин і виробів та необхідним інформаційним потоком для прискорення загального потоку і мінімізації загальних витрат для постачання, виробництва та збуту продукції [8, с. 28, 30].

Тому, на основі вище висвітлених позицій авторів з приводу трактування поняття "логістики" читач може сформулювати власне відношення до даного терміну.

Наступним кроком у нашому дослідженні буде висвітлення загальної методики проведення інвентаризації, її організації, та розкриття логістичного процесу на складі.

Відповідальність за організацію інвентаризації згідно із законодавством покладається на керівника підприємства, до обов'язків якого входить: створення необхідних умов для її проведення у стислі терміни, визначення об'єктів, кількості і термінів проведення інвентаризації. Проведення інвентаризації активів і зобов'язань складається з наступних стадій [7, с. 184]:

1. *Організаційна стадія* (вибір об'єкта інвентаризації; підбір і комплектування інвентаризаційної комісії; видача розпорядження на проведення інвентаризації; інструктаж членів інвентаризаційної комісії);

2. *Підготовча стадія – активи* (пред'явлення повноважень на проведення інвентаризації; огляд місця зберігання об'єктів інвентаризації; отримання і перевірка останнього звіту та документів про рух запасів; отримання від МВО розписки; перевірка вагового господарства; підготовка запасів до визначення їх фактичної наявності), – *зобов'язання* (пред'явлення повноважень на проведення інвентаризації; перевірка облікових реєстрів і своєчасності відображення в них розрахункових документів; визначення кількості контрагентів; складання опису за даними бухгалтерського обліку);

3. *Технологічна стадія – активи* (перевірка наявності і стану об'єктів інвентаризації; оцінка стану об'єктів інвентаризації; підготовка робочої документації (складання інвентаризаційних описів), – *зобов'язання* (висилання контрагенту запиту з метою взаємозвірки; збір та аналіз інформації, отриманої від контрагентів);

4. *Результативна стадія – активи* (складання порівняльних відомостей; проведення розрахунків по зарахуванню пересортиць; проведення розрахунків по списанню природного убутку; відображення в порівняльній відомості даних по зарахуванню пересортиць; відображення в порівняльній відомості даних та списання природного убутку; визначення кінцевих результатів інвентаризації; прийняття рішення за результатами інвентаризації), – *зобов'язання* (вирішення спірних питань; складання протоколу за результатами і попередньої процедури; складання інвентаризаційних описів; передача документації суб'єкту, що призначив інвентаризацію; прийняття остаточних рішень).

Процес організації інвентаризації, в свою чергу, розпочинається із підготовки та видачі наказу про її проведення. В наказі на проведення інвентаризації

зазначаються: порядок проведення, обсяги, строки проведення, склад інвентаризаційної комісії та оформлення необхідної документації [7, с. 185]

В даному аспекті, хочеться звернути увагу керівників на грамотному формуванні інвентаризаційної комісії у складі висококваліфікованих фахівців, які зможуть виконати всі стадії інвентаризації та прийняти обґрунтовані управлінські рішення на основі її результатів. До таких фахівців ми відносимо логістів і вважаємо за необхідність обов'язково включати їх до складу інвентаризаційної комісії. В даному випадку у більшості може виникнути питання – а що роблять логістики? Одну із відповідей на це питання ми відшукали: "Якщо уважно прочитати усі складні визначення цієї загадкової спеціальності, то можна підсумувати: це економія. Логістика покликана заощаджувати кошти, продукцію, час, гроші, площі, обладнання і т.д. Логіст, за влучним висловом одного з журналістів, що це професійний скряга, який чи не єдиний у всьому ланцюжку від виробника до споживача думає не про те, як заробити, а про те, як заощадити. Логістиці, таким чином, підконтрольні всі процеси, де можна цю економію здійснити. А це закупівлі, постачання, транспортування, зв'язок з митницею і державними органами, упаковка, продаж. Вибудувавши складну структуру взаємної зв'язку елементів, логістик не дозволяє товару довго лежати на складі, вантажівці – їхати довгою дорогою, магазину – чекати завезення продукції [9].

Тому, ми вважаємо, що логісти, які володіють новими та креативним знанням в сфері управління матеріальними та інформаційними потоками на підприємстві зможуть вдихнути в процес проведення інвентаризації на всіх її стадіях (організаційній, підготовчій, технологічній та результативній) нові віяння, які позитивно вплинуть на загальний результат господарської діяльності.

В продовження нашого дослідження хочемо звернути увагу на організації і проведенні логістичного процесу нас складі, що дозволить більш реалістично сприйняти дієвість логістики та її значення при проведенні інвентаризації на складі.

Кальченко А.Г. з цього приводу зазначає: "Логістичний процес на складі досить складний, оскільки вимагає узгодженості функцій постачання запасами, переробки вантажу і розподілу замовлень. Логістика на складі охоплює усі основні функціональні галузі, що розглядаються на мікрорівні. Тому логістичний процес на складі є набагато ширшим, ніж технологічний процес і забезпечує (рис. 1): постачання запасами; контроль за поставками; розвантаження і приймання вантажів; внутрішньоскладське транспортування та перевалку вантажів; складування і зберігання вантажів; комплектацію (комісіонування) замовлень клієнтів та відвантаження; транспортування та експедирування замовлень; збирання та доставку порожніх товароносіїв; контроль за виконанням замовлень; інформаційне обслуговування складу; обслуговування клієнтів (надання послуг)". Функціонування усіх складових логістичного процесу має розглядатися у взаємозв'язку та взаємозалежності. Такий підхід не тільки дає змогу чітко координувати діяльність служб складу, він є основою планування і контролю за просуванням вантажу на складі з мінімальними витратами. Умовно весь процес можна поділити на три частини: 1) операції, спрямовані на координацію служби закупівлі; 2) операції, безпосередньо пов'язані з переробкою вантажу та його документацією; 3) операції, спрямовані на координацію служби продаж [6, с. 182].

Рис. 1. Схема логістичного процесу на складі [6, с. 182]

Отже, відповідна ілюстрація дійсно відображає складний процес, що відбувається на складі. Якісне виконання відповідного процесу потребує значних трудових зусиль та обізнаності персоналу, які задіяні у ньому знанням з логістики та вміннями формувати внутрішні документи (звіти), що підтверджують виконання усіх складових логістичного процесу на складі. А, оскільки товарно-матеріальні цінності неодноразово переміщуються на складі з початкової точки надходження до кінцевої, яка передуватиме їх вибуттю, необхідно здійснювати і контроль за переміщенням запасів, що є одним із завдань логістики. Тому, для повного контролю за діяльністю МВО на складі варто було б запровадити звіт, який би включав переміщення товарів на складі та фіксував початкове місце зберігання товарно-матеріальних цінностей та інші місця, в яких вони знаходились. Вищезазначений звіт призначений саме для фіксування переміщення запасів на складі. Проводячи інвентаризацію, інвентаризаційна комісія може використовувати даний звіт для контролю за роботою завідувача складу та прослідкувати переміщення запасів всередині складського приміщення, що дозволить в багатьох випадках запобігти зникненню запасів зі складу та встановити наявність товарно-матеріальних цінностей.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

На основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. По-перше, досягти основних завдань інвентаризації можливо завдяки злагодженій і чіткій праці фахівців усіх структурних підрозділів на підприємстві. Особливу увагу приділено фахівцям-логістам. По-друге, розкриваючи основні стадії проведення інвентаризації (організаційна, підготовча, технологічна і результативна) запропоновано на першій стадії при підборі і комплектації інвентаризаційної комісії до складу комісії за наказом керівника включати фахівців з логістики. Це дозволить внести нові знання та дієві механізми. По-третє, досліджуючи логістичний процес на складі, визначено, що виконання всіх стадій процесу необхідно супроводжувати документально. Нами запропоновано розробити звіт про переміщення тмц на

складі, який буде складатися логістом, що дозволить співставити дані та проконтролювати діяльність МВО на складі під час проведення інвентаризації.

Список використаної літератури:

1. Бондарь В.П. Вопросы инвентаризации в экономической литературе: [учебное пособие] / Бондар В.П., Петренко Н.И., Кузьмин Дм. – Житомир: ЖГТУ, 2009. – 868 с.
2. Вергеев М. 9 принципів складського господарства – Режим доступу: http://www.iteam.ru/publications/logistics/section_75/article_3375/
3. Виставка “Логістика” презентує сучасні технології оптимізації витрат // Логістика: проблеми і рішення. – 2010. – № 2 (27). – с. 8-9
4. Григорак М.Ю. Ювілей науково-методичної комісії з менеджменту і адмініструванню і розвитку науки логістики // Логістика: проблеми і рішення. – 2010. – № 2 (27). – с. 10-12
5. Гусак Л.В. Бухгалтерський облік та логістика як складові системи управління підприємством // Вісник Житомирського державного технологічного університету [економічні науки]. – 2010. – № 2 (52). – 408 с.
6. Кальченко А.Г. Логістика: [підручник] / А.Г. Кальченко – К.: КНЕУ, 2003. – 284 с.]
7. Контроль і ревізія: [підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності “Облік і аудит”] / [Ф.Ф. Бутинець, В.П. Бондар, Н.Г. Виговська, Н.І. Петренко]; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця / [4-е вид., доп. і переоб.] – Житомир: ПП “Рута”, 2006. – 560 с.
8. Крикавський Є. Логістика – нова філософія управління / Є. Крикавський, Н. Чухрай // Податкове планування. – 2002. – № 5 – с. 28-31.
9. <http://osvita.work.ua/ua/articles/426/>

ГУСАК Людмила Вікторівна – аспірант кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

- бухгалтерський облік і контроль операцій із запасами на складах промислових підприємств;
- логістичний підхід